

התחלה? אם אני זוכר/ת נכון, פוקו¹ כתב איפשהו שתמיד קשה להתחיל שיחה. אולי לכן תמיד מתחילים שיחות עם הגיגים על מזג האוויר. משהו קליל, אזורי, לא ממש מחייב. אחר כך כבר אפשר לגלוש לנושאים קצת יותר כבדים – בית, משפחה, ילדים, עבודה. ככה שגם לנו – העורכים של "אסופה" – קצת קשה להגדיר מה בעצם אנחנו רוצים פה. אבל הרעיון הבסיסי הוא פשוט: להפיץ ידע, ויותר מכך – להפיץ ידע שלא במקומו ה"טבעי", כלומר, האוניברסיטאות. כי לומר שמהו הוא "טבעי" הוא פשוט ליצור קבוצה הומוגנית שכל מי שלא שייך אליה – עדיף שישאר באיזו סמטה חשוכה. הרי הוא לא טבעי. ולכן לכתבים שיתפרסמו פה לא יהיה נושא "טבעי". מה שכן יהיה להם זה מין מכנה משותף – אבל הפעם הוא באמת יהיה משותף לכולנו – לכל מי שקורא פסקאות אלו. המשותף הוא היותינו בני אדם.

והנה, כבר הגענו לאמצע הטור, וכבר יותר קל לדבר על הרעיון. בעלון זה יתפרסמו מאמרים וכתבים על החוויות היומיומיות שלנו, בניסיון להבין אותן קצת יותר טוב. לראות מי שולט ומי נשלט, מה "הכרחי" ו"טבעי" בפעולות שלנו, מה נמצא על פני השטח ומהם מבני העומק. אבל העיקר הוא להראות שהמחשבה העכשווית של ימינו לא מנותקת מהמציאות, אלא להיפך: שהיא והמציאות – מהבהיה בטלוויזיה ועד כסיסת הציפורן – שלובים זו בזו. ולכן גם נסיעה בקו 480 לירושלים יכולה להראות לנו משהו על החיים. אבל המטרה אינה להאכיל אתכם בכפית, אלא יותר להכניס אתכם ליער של המחשבה. שני מאמרים בכל גיליון, רשימת הפניות – וזהו – אתם כבר תמצאו את השבילים בעצמכם.

1 מישל פוקו (Michel Foucault; 1926-1984), פילוסוף צרפתי.

שלו היא עדיין של פירוק. יחד עם זאת, התינוק חייב, לפי לאקאן, לתפוס עצמו כדימוי שלם, כדי שהוא יוכל לתפקד בעולם. לאקאן קורא לשלב התפתחותי זה בחיי התינוק "שלב המראה", ומצהיר שזהו פן יסודי בחיי האדם, המלווה אותו כל חייו. אז מה הקשר בין זה לציפורן האכולה שלי?

למעשה קיימת תמיד התנגשות בין התפיסה שלי כיחידה שלמה לבין ההרגשה הפנימית של מפורקות. התנגשות זו גורמת להופעתה של התוקפנות, של האגרסיביות, וכפועל יוצא – של כסיסת הציפורן. כמובן שאין שום הכרח שהתוקפנות הזו תופנה כלפי הגוף עצמו. אני בהחלט יכול להיות תוקפני כלפי אחרים, או סתם אגרסיבי. אבל כשהחברה סביבנו פועלת כמו מיטת פרוקורוסטס³, יראה לנו שהדימוי האולטימטיבי אליו אנו שואפים להגיע – הגוף המושלם, המידה הנכונה – תמיד יישאר לא מושג.

תמיד נוכל לומר – הרי בכל רגע אני באמת תופס את עצמי כיחידה שלמה, ורק בפרספקטיבה של הזמן ובמבט לאחור אני רואה את עצמי כיצור משוסע עם יצרים אפלים. אבל למה לא ללכת עם הספקנות הזו, עם הערעור הזה צעד אחד קדימה? זו החברה סביבנו שמצהירה שעלינו להזדהות עם יחידה מושלמת, לתפוס עצמנו בכל רגע כמשהו אחדותי.

אז מה האינטרס של החברה להציג לפנינו מראה כה מעוותת שהקשר בין העומד מולה לבין מה שמשתקף הוא מקרי בהחלט? אינטרס כלכלי? חברתי? זו שאלה טובה. אני אחזור, לצערי, לכסוס.

שיט. שוב אני כוסס את הציפורניים שלי. אני כבר לא זוכר כמה פעמים ניסיתי להפסיק. בהתחלה חשבתי שעם הגילוי של קוצץ הציפורניים כל בעיותיי ייעלמו להן. אבל כמובן שהמציאות עולה על כל כסיסה, והן – הבעיות, כמובן, לא הציפורניים – פשוט עברו מקום. עכשיו אני כוסס את העור מסביב לציפורן. אחלה. זה מה שהיה חסר לי – שאני אדמם על המקלדת עכשיו. אבל למה? אני די נורמאלי, בסך הכל. מאיפה כל האגרסיביות הזו שאני מפנה כלפי עצמי?

אז מה זה אומר? שאולי הציפורניים שלי הם המראה שלי לנשמה? תמיד חשבתי שאלו העיניים, אבל מאז שהתחלתי להרכיב משקפיים, אני לא כל כך בטוח. מה שכן, פסיכואנליסט צרפתי בשם לאקאן¹ כתב על כך, בעודו מפתח תיאוריה משל עצמו על נפש האדם.

הרעיון הבסיסי של לאקאן הוא שאנחנו מסתכלים על עצמנו כפי שמישהו אחר רואה אותנו. למעשה – ההסתכלות שלנו על עצמנו היא תמיד כזו – דרך עיניו של האחר. כאילו "האח הגדול" צופה בנו, אבל הפעם הוא לא איזו מצלמת וידאו בקניון הקרוב למקום מגורכם, הוא פשוט מובנה בנו². עכשיו ניקח לדוגמא תינוק, שלא ממש שולט בידים וברגלים שלו. הוא מסתכל במראה. לא רק שהוא רואה את עצמו כאילו מישהו אחר מתבונן בו, הוא גם רואה דמות שלמה ואחידה – מין דימוי אידיאלי כזה שאיתו כבר אפשר להזדהות. אבל כאן מתחילה הבעיה – כי בעוד שהתינוק תופס את עצמו בתור אני אידיאלי שכזה, הרי שההרגשה הפנימית

1 ז'ק לאקאן (Jacques Lacan; 1901-1981). הצהיר על עצמו כמי שקורא מחדש את פרויד.
2 קצת מזכיר את ה-super-ego של פרויד (Sigmund Freud; 1856-1939). פרויד חילק את הנפש לשלוש רשויות: האגו, הסופר-אגו והאיד. הסופר-אגו הוא מקומו של המצפון, ובתוכו נמצאים כל האיטורים החברתיים וההבניות התרבותיות.
3 מיטת פרוקורוסטס היא משל מהמיתולוגיה היוונית. פרוקורוסטס היה בעל בית הארחה ואורחיו ישנו על מיטת ברזל. אם האורח היה גבוה מדי למיטה, איבריו היו נקצצים. אם האורח היה נמוך מדי, הוא היה נמתח לגודל הרצוי. אך מכיוון שהמיטה היתה ניתנת לכיוונון, אף אחד לא התאים לגודל זה.

הפמיניסטית להתמקד דווקא בהבדלים, בשוני ובייחוד התפקידים הנשיים והידע הנשי על אלו הגבריים. נדמה שלמרות הקדמה הגדולה, התפיסה השמרנית של נשים כלא רציונליות משתמרת באופן שבו מדע הרפואה ואף אופן הדיבור המקובל בחברתנו חוזרים ומאפיינים נשים כהורמונליות.

האפיון שלי כהורמונלית נוח לי לפעמים כי הוא מאפשר להתנהג באופן שלא תמיד מתחשב בסביבתי הקרובה. יחד עם זאת הוא רע עבורי בטווח הארוך כי לא רק שהוא מחזיר אותנו לאפיון על דרך השלילה אל מול הגב, הוא נותן עוד סיבה לסביבתי הקרובה לא לקחת אותי ברצינות. אני מתכוונת שהדעות שלי, הדברים שבוערים בקרבי, הדברים שבאמת מכעיסים אותי, הדברים הכי חשובים לי בעצם מוסטים הצידה בטוענה שהם לא משמעותיים, לא ראויים לדיון, לא מספיק חשובים כפי שהם נראים לי. בסופו של דבר זהו עוד אפיק דרכו הפטריארכיה? יכולה לשמר את האישה כחסרת קול ודעותיה כלא רלוונטיות.

כדאי לזכור את זה בפעם הבאה שתסכימי שישתמשו ביחס אליך או שתשתמשי בעצמך במונחים "תסמונת קדם ויסתית", "גיל הטיפש עשרה" או "טמטמת הריון".

1 סימון דה בובואר, הוגת דעות צרפתייה (1908-1986) Simone de Beauvoir, פעילה פוליטית וחברתית, שהתפרסמה בעיקר בעקבות ספרה המונומנטלי 'המין השני'.
2 פטריארכיה (= שלטון האב): חברה המונעת מאינטרסים גבריים ונשלטת על ידי מוקדי כוח גבריים.

גיל ממוצע של נשים היום הוא 80 שנה. עד גיל 9-10 את נחשבת ילדה ודעתך לא משנה ברצינות ממילא. בגיל ההתבגרות, תקופה שנמשכת כעשור (!!!), כעס ומצבי רוח מיוחסים להורמונים של גיל ההתבגרות ולא נלקחים ברצינות. לאחר מכן את מתחילה לקבל מחזור כל חודש, עצבים וזעם מיוחסים להורמונים של תסמונת קדם-ויסתית, לוסת עצמה או לאחר הוסת. שוב את לא נלקחת ברצינות. לאחר מכן את נכנסת להריון – תקופה שנמשכת 9 חודשים – כמעט שנה! – ומה שמכעיס אותך או מעציב אותך מיוחס שוב לשינויים ההורמונליים של הריון. לאחר כמה שנים מגיע הריון שני. כאשר סוף המחזור מסתיים ואת מצפה שכעסיך ורגשותייך יילקחו ברצינות – מגיע גיל הבלות שנמשך בממוצע 3-5 שנים. בסך הכל, על פי חישוב פשוט נדמה שמרבית חייך (!!!) את מושפעת מהורמונים.

האם השמועות נכונות? האם רוב חיי אני צפויה למצבי רוח בלתי צפויים ובלתי הגיוניים? האם כשאני כועסת זה רק בגלל שאני לא שולטת בכעס שלי?

כבר בתחילתה של התנועה הפמיניסטית, זיהתה סימון דה בובואר¹, את האופן שבו נשים נתפסות כרגשיות יותר ורציונליות פחות כאשר הן מאופיינות כ'אחר' של הגב, כניגוד. בעוד שהגבר מאופיין כרציונלי, מונע על ידי השכל הישר ומעשי, הרי שהנשים מאופיינות על דרך השלילה לעומתו. במשך שנים התמקדו הניסיונות להגיע לשיוויון בהשגת זכויות סוציאליות לנשים, בהעמקת הידע לגבי נושאים נשיים ובביסוס מעמדן של נשים לא כ'אחרות', שמתעצבות אל מול הגבר ובניגוד אליו, אלא כסובייקטים בפני עצמן. לאחר מכן פנתה התנועה

לקריאה נוספת

1. **לאקאן:** הגותו של לאקאן נחשבת לעיתים בלתי חדירה ומסורבלת. לכן, רצוי בתחילה לקרוא את הספרים המבואיים על לאקאן לפני שניגשים אל כתביו. למשל:
(1) בואי, מלקולם, לאקאן, הוצאת דביר (2005). (2) ואנייה, אלן, לאקאן, הוצאת רסלינג (2003).
2. **פריד:** לעומת לאקאן, כתביו של פריד הם קלים יחסית לקריאה ומציגים רעיונות שחלקם כבר השתרו בחברה של ימינו. כתביו יצאו בכרכים שונים המחולקים על פי נושאים, למשל: "תרבות בלא נחת" או "מעשה היצירה בראי הפסיכואנליזה" בהוצאת דביר.
3. **פוקו:** ההפניה בדבר העורכת/ת מתייחסת לדבריו של פוקו על השיח (discourse), כמה שבונה את עולמנו בדרך מסוימת ולעיתים אלימה ומדירה. הספר של שרה מילס, מישל פוקו, (הוצאת רסלינג (2005)) מציג הקדמה מאירת עיניים על עיקרי הגותו של פוקו.
4. **דה-בובואר:** ספרה "המין השני", שיצא ב-1949 סוקר באופן רחב יריעה את אופן העיצוב של דמות האישה בתחומי תרבות שונים ומניח את היסוד להבחנה החשובה בין מין ומגדר. ראו - המין השני: כרך ראשון - העובדות והמיתוסים ו- כרך שני - המציאות היומיומית, הוצאת בבל (2001, 2007).